

บทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนไทยพวน
ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก

The Role of Community Leaders in the Conservation of Local Culture
and Processes to Strengthen the Culture of the Community :
A Case Study of Thai Phuan, Koh Wai, Nakhonayok

โดย
อ.ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณรายได้สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประจำปี 2557

บทสรุปผู้บริหาร

ชื่อโครงการ

บทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก

The Role of Community Leaders in the Conservation of Local Culture and Processes to Strengthen the Culture of the Community : A Case Study of Thai Phuan, Koh Wai, Nakhonayok

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อทำความเข้าใจถึงบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก
- 2) เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก
- 3) เพื่อค้นหาแบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก

ที่มาของการวิจัย

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นวิถีทางและแบบแผนการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้สร้าง สะสม ถ่ายทอด และรักษาไว้จากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ และความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของอาจเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรมคือความรู้สึคนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์นั่นเอง (กาญจนา แก้วเทพ. 2530 : 17) ดังนั้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่จะช่วยยึดโยงให้ชุมชนเกิดการรวมตัวภายใต้การสำนึกถึงความสำคัญของจิตวิญญาณของตัวเราเอง มีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เกิดเป็นเครือข่าย หรือกลุ่มในชุมชนที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมา ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาร่วมกันอย่างมีความสุข และในที่สุดชุมชนจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยเฉพาะชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด ดังเช่นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นคือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถทำให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันคิดพิจารณา ปฏิบัติงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นหรือนำพ้อใจขึ้นจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ เป็นผู้ที่จะช่วยให้

ประชาชนได้มีการตกลงร่วมกัน หาแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ เป็น ผู้มีความสามารถในการชักจูงประชาชนในชุมชนได้ (ณัฐนรี ศรีทอง. 2551 : 3) ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการอนุรักษ์ด้านอื่น ๆ ของชุมชน ทำให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนทั้งผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ตนเองเป็นอย่างมาก ดังเช่น กนกวรรณ ชูชาญ (2552) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ทางทรัพยากร วัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากร วัฒนธรรม โดยมีการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมของกลุ่มผู้นำด้วยการถ่ายทอดและนำไปใช้ การ ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม กระบวนการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมของผู้นำชุมชนจากอดีตจนถึง ปัจจุบันมีรูปแบบการจัดการความรู้ตามแนวประเพณี เช่นเดียวกับ อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ (2555) ศึกษาบทบาท ของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน พบว่าผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะและบทบาทใน กระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎกติกา การทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการ ป่าชุมชน เป็นผู้มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน ด้านการบริหาร จัดการป่าชุมชน ด้านพันธุ์พืชพันธุ์ไม้ต่างๆ สมุนไพรในป่าชุมชน อีกทั้งเป็นผู้มีความคิดริเริ่มในการสร้าง กิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังนำเยาวชนเข้ามาเรียนรู้ตามหลักสูตรการเรียนรู้และศึกษาเส้นทาง ธรรมชาติตามฐานการเรียนรู้ โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ชมพู่ เหนือศรี (2551) ศึกษาบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีบทบาทมากที่สุดคือการริเริ่มและส่งเสริม การมีส่วนร่วม โดยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในทุกด้าน โดยทุกคนให้ความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี จากการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนเป็น อย่างมาก ซึ่งบทบาทของผู้นำในแต่ละชุมชน ท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน

บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทยพวนที่ยังคงความเป็น เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชุมชนอย่างโดดเด่น ทั้งเรื่องของความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การแต่งกาย อาหาร ซึ่งคนในชุมชนยังคงยึดถือและปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางสำคัญในการเชื่อม ประสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตชุมชนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น ดังนั้น ชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายได้ ตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างมากจึงได้มีการเคลื่อนไหว และสนับสนุน ให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อ อนุรักษ์ จรรโลง สืบสานวัฒนธรรมอันดีงาม ของชาวไทยพวนไว้ ชั่วลูกชั่วหลานเยาวชนรุ่นหลัง สืบต่อไปใน อนาคต อันจะนำมาซึ่งศักดิ์ศรี เกียรติภูมิตลอดจนสร้างความมีวินัย พัฒนา ค่านิยมที่ถูกต้องลักษณะนิสัยที่ดี อันจะนำไปสู่การมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ศาสนา ส่งเสริมอาชีพ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยว ของชาวไทยพวนต่อไป การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำความเข้าใจถึง บทบาทของผู้นำชุมชนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นชุมชนไทยพวน ว่ามีบทบาทใน

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไร มีกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนอย่างไรบ้าง และค้นหาแบบแผนของบทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวนเป็นอย่างไร โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบของการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกรณีศึกษาแบบ intrinsic cases กล่าวคือเป็นการเลือกกรณีศึกษาที่มีปรากฏการณ์ที่ชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจงและสมบูรณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนทั้งในด้านของบทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์ที่นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมุ่งเน้นเปิดเผยให้เห็นและเข้าใจรายละเอียดเชิงลึกของกรณีศึกษา โดยหน่วยในการวิเคราะห์คือ ชุมชนไทยพวนตำบลเกาะหวาย ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านจาก 5 หมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน คือ แกนนานที่มีบทบาทสำคัญที่อาศัยอยู่ในหมู่ 1 บ้านเกาะหวาย หมู่ 2 บ้านคลองตะเคียน หมู่ 3 บ้านท่าแดง หมู่ 4 บ้านใหม่ หมู่ 6 บ้านยอยไฮ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ในเบื้องต้นคือ 1) ต้องเป็นชาวไทยพวนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะหวาย 2) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสะท้อนจากการมีตำแหน่งอย่างเป็นทางการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชาวชุมชนว่ามีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งผลที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนทั้งเชิงวัฒนธรรมและด้านอื่นๆ ตลอดทั้งการถอดกระบวนการดังกล่าวออกมาเป็นแบบแผนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำไปเป็นข้อเสนอหรือทางเลือกหนึ่งให้แก่ชุมชนอื่นๆต่อไป

การดำเนินงานและผลงานที่ได้รับจากการวิจัย (โดยสังเขป) พร้อมภาพประกอบ

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน 2) บทบาทของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน 3) กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน และ 4) แบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ซึ่งจะนำเสนอการสรุปไปพร้อมๆ กับการอภิปรายผลการวิจัย ดังได้นำเสนอรายละเอียดต่อไปนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

สำหรับผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้ เป็นผู้แทนจาก 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านเกาะหวาย บ้านคลองตะเคียน บ้านท่าแดง บ้านฝั่งคลอง-ตลาดท่าแดง และชุมชนบ้านใหม่ มีจำนวนทั้งสิ้น 8 ท่าน เป็นเพศชาย 6 ท่าน เพศหญิง 1 ท่าน ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 60 – 75 ปี

บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละท่านไม่เหมือนกัน บางท่านเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บทบาทในการอนุรักษ์ภาษาพวน อนุรักษ์การเล่นของชาวไทยพวน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหาร เป็นต้น บางท่านมีบทบาทในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ชุมชนของตน บทบาทในการเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการในกรดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่างๆ เช่น เป็นประธานชมรมไทยพวน จังหวัดนครนายก เป็นรองประธานสภาวัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำทาง

วัฒนธรรมไทยพวนเป็นข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ และเป็นผู้มีความพร้อมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

2) บทบาทของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

ในส่วนของวิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน พบว่าสามารถแบ่งออกเป็นบทบาทที่เป็นทางการและบทบาทที่ไม่เป็นทางการ โดยบทบาทที่เป็นทางการเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นคณะทำงานที่มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยชุมชน ตำบล และจังหวัด ส่วนบทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เป็นบทบาทในลักษณะของการเป็นผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนโดยการยอมรับนักถือจากสมาชิกในชุมชนให้ปฏิบัติหน้าที่นี้โดยไม่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ มีทั้งบทบาทที่สืบต่อกันมาจากครอบครัว และที่เข้ามาด้วยความเต็มใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 บทบาทของผู้นำที่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน

ผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นทางการของชุมชนไทยพวน จากการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้นำที่เป็นทางการนั้น มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการในระดับชุมชน โดยผู้นำที่เป็นทางการนี้ประกอบด้วย ผู้นำทางการปกครอง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดในชุมชน และพระสงฆ์ ผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครู ผู้นำทางสุขภาพ ได้แก่ อสม. ผู้นำที่เป็นทางการในระดับเครือข่ายระหว่างชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนไทยพวนศูนย์เฉลิมราช และคณะกรรมการที่เป็นทางการในระดับจังหวัด ได้แก่ คณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

บทบาทของผู้นำที่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน จากการศึกษาผู้นำได้สะท้อนบทบาท ดังนี้

1) บทบาทในการเป็นผู้คิดริเริ่มและวางแผนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

ผู้นำที่เป็นทางการของชาวบ้านในชุมชนไทยพวน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้คิดริเริ่มและวางแผนร่วมกับผู้นำที่ไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นในฐานะของการเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ มีคณะทำงานที่ชัดเจน การดำเนินงานจะเป็นในลักษณะของการดำเนินการเพื่อให้เกิดนโยบาย แผนงานที่เป็นรูปธรรม โดยตระหนักถึงความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะนำไปสู่การสูญหายของวัฒนธรรมอันดีงามของชาวไทยพวนหากไม่มีการอนุรักษ์ไว้ ผู้นำกลุ่มนี้จึงร่วมกันคิดและวางแผนร่วมกัน ได้แก่ การค้นหาศักยภาพของชุมชน การวางนโยบายของชุมชนโดยเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน การนำกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมบรรจุในแผนพัฒนาของตำบล การนำเสนอการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนในระดับจังหวัด เป็นต้น

2) บทบาทในการเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

บทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของผู้ทำที่เป็นทางการ ได้แก่ 1) การประสานความร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน 2) เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน 3) สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน 4) ถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นสู่สมาชิกในชุมชน

3) บทบาทในการเป็นผู้สร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย พวน

บทบาทในการสร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยพวน เช่น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเปิดชุมชนให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาดูงาน การเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่สมาชิกในชุมชน บอกเล่าถึงความสำคัญของวัฒนธรรมแก่สมาชิกในชุมชนเมื่อมีโอกาส เป็นต้น

4) บทบาทในการเป็นผู้ประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย พวน

บทบาทในการเป็นผู้ประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน เมื่อชุมชนหรือเครือข่ายทางวัฒนธรรมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแล้ว คณะทำงานหรือคณะกรรมการจะเป็นผู้นำในการทำหน้าที่ประเมินสถานการณ์และแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมนั้นๆ เพื่อนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป

5) บทบาทในการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนและประสานความร่วมมือในการ อนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน

ผู้นำที่เป็นทางการ หรือคณะกรรมการที่ดำเนินการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนมีบทบาทในการรับฟังความคิดเห็นและประสานความร่วมมือของชุมชนเมื่อชุมชนมีข้อเสนอแนะต่างๆ รวมทั้งกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น ในการประชุมประจำเดือนของชุมชน การประชุมคณะทำงานด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งเป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม

6) สร้างความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ และระดับ จังหวัด

เป็นบทบาทที่ผู้นำที่เป็นทางการจะเป็นผู้แทนของชุมชนในการสร้างความร่วมมือและร่วมดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ทั้งในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ระดับเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด การสร้างความร่วมมือทั้งในลักษณะของการนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน นำเสนอแผนการดำเนินงานของชุมชนเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ประสานความร่วมมือในด้านงบประมาณ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

2.2 บทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน

ผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ไม่เป็นทางการของชุมชนไทยพวน จากการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการนั้น เป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ โดยอาจเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์กับผู้นำที่เป็นทางการด้วยก็ได้ แต่บทบาทของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนก็จะเป็นบทบาทที่ไม่เป็นทางการ ทั้งตำแหน่งหน้าที่ หรือรูปแบบของคณะกรรมการ แต่จะเป็นในลักษณะของการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการได้รับเลือกให้เป็นผู้นำการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการจากสมาชิกในชุมชน เช่น ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ผู้นำในการ

ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาสู่สมาชิกในชุมชน ผู้นำในการสร้างเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการระหว่างชุมชน เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดบทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

1) รวมกลุ่มสมาชิกของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

การรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ถือเป็นบทบาทที่ไม่เป็นทางการของผู้นำ ไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือคณะทำงานนี้เป็นทางการ แต่กระทำโดยผ่านการบอกเล่า ชักชวน สมาชิกในชุมชนให้เห็นความสำคัญและร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น บอกเล่าในยามมีกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การร่วมแต่งกายด้วยชุดไทยพวนในประเพณีต่างๆ การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การร่วมส่งเสริมให้บุตรหลานได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น

2) ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่สมาชิกในชุมชน

บทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เป็นการถ่ายทอดโดยการบอก การปฏิบัติให้เห็นผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน ถ่ายทอดผ่านความเชื่อ และถ่ายทอดผ่านวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านการเล่าประวัติศาสตร์ไทยพวน อนุรักษ์ผ่านความเชื่อเรื่องวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับปู่ตา การถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องอาหารผ่านการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น

3) เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ศาสนา และประเพณี

การในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนที่ไม่เป็นทางการผ่านบทบาทการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ศาสนา และประเพณี เป็นบทบาทของผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ หรือเป็นผู้นำที่สืบทอดการเป็นผู้นำทางความเชื่อจากบรรพบุรุษ เช่น การเป็นผู้นำในการประกอบพิธีไหว้ศาลปู่ตา ต้องเป็นผู้นำที่มาจากครอบครัวที่เคยปฏิบัติมาก่อนและชาวบ้านให้การยอมรับ การเป็นผู้นำในการประกอบพิธีฮีด 12 คอง 14 เป็นต้น

4) สร้างเครือข่ายของผู้นำที่ไม่เป็นทางการระหว่างชุมชน

บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนอีกอย่างที่สำคัญของผู้นำที่ไม่เป็นทางการคือการสร้างเครือข่ายผู้นำที่ไม่เป็นทางการระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านการพูดคุย และเปลี่ยนข้อมูลกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างผู้นำที่ไม่เป็นทางการของแต่ละชุมชน

3. กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนของผู้นำชุมชนทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย 1) การรวมคนที่มีอุดมการณ์ 2) การสร้างความตระหนักและแรงบันดาลใจ 3) การลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง 4) การร่วมแรงทำไปพร้อมกัน 5) การสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์ และ 6) การรักษาให้ยั่งยืน

3.1 การรวมคนที่มีอุดมการณ์

เริ่มจากผู้นำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยพวนและเห็นว่าหากไม่มีการอนุรักษ์ไว้ลูกหลานและคนรุ่นหลังจะไม่รู้จักสิ่งดีงามเหล่านี้ วัฒนธรรมก็อาจเกิดการสูญหายไปมากที่สุด จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่คู่ชาวไทยพวนสืบไป

3.2 การสร้างความตระหนักและแรงบันดาลใจ

เมื่อเกิดการรวมกลุ่มของผู้นำที่มีอุดมการณ์ร่วมกันแล้ว ผู้นำกลุ่มนี้จะร่วมกันดำเนินกิจกรรมหรือหาแนวทางเพื่อสร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน โดยสิ่งที่คุณำใช้ในการสร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจมีหลายวิธี เช่น ผ่านกิจกรรมของโรงเรียน ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บรรจุในแผนพัฒนาของตำบลเพื่อให้ชุมชนเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ เป็นต้น

3.2.1 การลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

การลงมือทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เป็นสิ่งที่คุณำชุมชนไทยพวนปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การแต่งกายด้วยชุดไทยพวน การอนุรักษ์อาหารพวน การอนุรักษ์การเล่นของชาวพวนโดยการนำมาละเล่นในโอกาสสำคัญต่างๆ การปฏิบัติตามแนวทางฮีต 12 คอง 14 เป็นต้น ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นและนำไปปฏิบัติตาม

3.2.2 การร่วมแรงทำไปพร้อมกัน

การร่วมแรงทำไปพร้อมกันของคุณำของชาวไทยพวน เป็นสิ่งที่ชุมชนเห็นกันอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนจะเข้ามาร่วมดำเนินการด้วยทุกครั้ง นอกจากจะเป็นผู้ร่วมคิด วางแผนแล้วก็ร่วมลงมือปฏิบัติพร้อมกับชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าผู้นำมีความเข้มแข็งไม่ทอดทิ้งให้ชาวบ้านเป็นผู้ปฏิบัติฝ่ายเดียว ชาวบ้านจึงมีความยินดีและให้ความร่วมมือทุกครั้งที่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3.2.3 การสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์

ในการสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์ ผู้นำชุมชนจะดำเนินการทั้งก่อนที่จะมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมและหลังการจัดกิจกรรม เป็นการให้มุมมองเกี่ยวกับแนวทางที่ดี แนวทางที่ควรปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนนั้นประสบผลสำเร็จ

3.2.4 การรักษาให้ยั่งยืน

การรักษาวัฒนธรรมไทยพวนให้มีความยั่งยืน เป็นกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่คุณำให้ความสำคัญ โดยพยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้สู่เยาวชนรุ่นหลัง และนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ไปสู่ระดับตำบล ระดับจังหวัด เพื่อให้บรรจุเป็นแผนพัฒนา รวมทั้งการอนุรักษ์ในรูปแบบของการทำวิจัยท้องถิ่นเพื่อให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน และร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยพวน

3.3 แบบแผนผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาบทบาทของคุณำและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ค้นพบแบบแผนการปฏิบัติของคุณำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นการนำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยพบว่าเป็นแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงานและมุ่งคนไปพร้อมๆกัน ดังจะได้นำเสนอรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 แบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งคน

บทบาทของผู้นำแบบมุ่งคนของผู้นำในชุมชนไทยพวน พบว่าทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการปฏิบัติพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนเดียวกันคือ คอยให้การสนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าสมาชิกในชุมชนสามารถที่จะร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้ บทบาทของผู้นำท้องถิ่นจึงมุ่งในการดึงสมาชิกในชุมชนและสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่เกษียณอายุราชการ และเด็กและเยาวชน

3.3.2 แบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงาน

บทบาทของผู้นำแบบมุ่งงาน พบว่าผู้นำมีการวางแผน วางรูปแบบหรือแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประสานความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นบทบาทที่ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการปฏิบัติจนกลายเป็นแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงาน

อย่างไรก็ตามแบบแผนผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งคน และแบบแผนบทบาทของผู้นำแบบมุ่งงาน เป็นสิ่งที่ผู้นำทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน

สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยแบ่งเป็น ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ ได้แก่ 1) จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนแบ่งออกเป็นบทบาทที่เป็นทางการและบทบาทที่ไม่เป็นทางการซึ่งบทบาทดังกล่าวจะเชื่อมโยงกับการได้รับการแต่งตั้งหรือไม่ได้รับการแต่งตั้ง แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะมาจากการแต่งตั้งหรือไม่ก็สะท้อนให้เห็นว่าในการแสดงบทบาทการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนนั้นผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งผู้นำที่เป็นทางการที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยพวนโดยตรงและที่สำคัญคือผู้นำที่ไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชนล้วนแล้วแต่มีส่วนสำคัญซึ่งหากสามารถดึงศักยภาพและความร่วมมือจากผู้นำทั้งสองกลุ่มมาใช้ได้จะทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมเกิดประสิทธิผลและมีความยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ควรรณรงค์สนับสนุนให้เกิดการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โดยในเบื้องต้นอาจดำเนินการผ่านโรงเรียนหรือเครือข่ายความร่วมมือในระดับกลุ่มโรงเรียนเป็นหลักซึ่งอาจเริ่มจากการทำกิจกรรมร่วมกันในวันที่มีประเพณีสำคัญของไทยพวนและกำหนดบทบาทความรับผิดชอบให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ดำเนินการด้วยตนเอง 2) จากข้อค้นพบเกี่ยวกับกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ประกอบด้วย การรวมคนที่มีอุดมการณ์ การสร้างความตระหนักและแรงบันดาลใจ การลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การร่วมแรงทำไปพร้อมกัน การสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์ และการรักษาให้ยั่งยืน นั้นจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนนั้นมีขั้นตอนที่เป็นกระบวนการที่มีจุดเริ่มต้นจากการรวมรวมบุคคลที่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการทำงานด้านการอนุรักษ์ ทั้งกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติไปกระทั่งถึงการร่วมมือปฏิบัติร่วมกันและรักษาไว้ให้ยั่งยืนซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีสองมิติที่ต้องพิจารณา คือ มิติของการส่งเสริมให้ตัวผู้นำเองนั้นเป็นผู้นำมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยพวน และดึงความรู้ที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) การส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์

อันนำไปสู่การมีพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ต่อไป และในมิติของการส่งเสริมให้บุคคลในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนเกิด ความรู้ เจตคติและพฤติกรรม เพื่อให้เข้ามาร่วมในแต่ละขั้นตอนของการอนุรักษ์ดังที่ผู้นำในชุมชนได้ดำเนินการและวางแนวทางไว้แล้ว 3) จากข้อค้นพบเกี่ยวกับแบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์นั้นพบว่า เป็นแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงานและมุ่งคนไปพร้อมๆกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนนั้นมีการเน้นเป้าหมายที่ผลลัพธ์ของการดำเนินงานและการเน้นที่การสร้างและรักษาบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนั้นในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์จึงให้ความสำคัญกับทั้งสองส่วน เช่น ในการดำเนินงานนอกเหนือจากการพยายามบรรลุเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ การเห็นผลที่เป็นรูปธรรมแล้วการให้ความใส่ใจหรือความสำคัญกับความรู้สึก จิตใจของบุคคลก็ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันเพื่อให้การดำเนินงานได้ผลที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าได้ใจคนทำงานเท่าไร งานที่ทำก็มีโอกาสประสบความสำเร็จเท่านั้น”

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปคือควรศึกษาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากชุมชนไทยพวน ในจังหวัดนครนายกซึ่งเป็นพื้นที่ในการดำเนินโครงการวิจัยที่มีฐานของความรู้เป็นเบื้องต้นอยู่แล้ว และยังมีกลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยร่วมกันมาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งนี้จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการดำเนินโครงการวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวนได้ โดยเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของแกนนำที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและชาวชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยในฐานะนักวิจัยท้องถิ่นในการร่วมวางแผน(Plan) ร่วมปฏิบัติ (Action) ร่วมสังเกตและสะท้อนผลการปฏิบัติ (Observe & Reflect) ซึ่งผลจากการลงมือปฏิบัติการวิจัยร่วมกันคาดว่าจะสามารถสร้างและพัฒนารูปแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมและด้านอื่นๆต่อไปได้

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน แบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายกนั้นสามารถนำไปเป็นข้อเสนอหรือทางเลือกหนึ่งให้แก่ชุมชนอื่นๆในการส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางของนโยบายในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีฐานการพัฒนาที่สำคัญจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นรากแห่งชาติพันธุ์ซึ่งถือว่าการพัฒนาตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนก้าวไปสู่การพัฒนาส่งเสริมในระดับประเทศต่อไปได้

ผลงานวิจัย/ผลผลิต สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม หรืออื่น ๆ ที่ได้จากการทำวิจัย และมี Impact ต่อสังคม, ประเทศชาติได้รับประโยชน์อะไร

ผลสำเร็จที่จะได้รับจากการดำเนินงานตลอดการวิจัย ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งจากผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยประเมินว่าโครงการวิจัยนี้สามารถให้ผลสำเร็จเบื้องต้นที่เป็นสิ่งใหม่และแตกต่างจากที่เคยมีมาแล้ว ซึ่งคาดหวังว่าจะมีงานวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำท้องถิ่นจะนำไปอ้างอิง หรือใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

มีอุปสรรคในเรื่องของการขอสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้นำทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่โดดเด่นเนื่องด้วยภารกิจของแต่ละท่านที่ต้องทำทั้งงานด้านวัฒนธรรมที่ต้องเป็นตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆค่อนข้างบ่อยครั้งและงานภารกิจส่วนตัวการประกอบอาชีพของแต่ละท่านทำให้บางครั้งการเก็บข้อมูลมีความล่าช้ากว่าแผนที่กำหนดไว้

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

จากอุปสรรคในเรื่องของการขอสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้นำทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความตระหนักและคิดว่าการดำเนินการวิจัยควรมีการออกแบบและวางแผนในเรื่องของการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ให้รัดกุมเพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยได้ตามกำหนดเวลา รวมทั้งในการติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูลมีความสำคัญอย่างมากนอกเหนือจากการส่งหนังสือขอความร่วมมือแล้วอาจต้องมีการประสานผ่านบุคคลที่สามารถเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลได้โดยตรงที่เรียกว่า Gate Keeper ร่วมด้วย

งานวิจัยที่คาดว่าจะดำเนินการต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากชุมชนไทยพวน ในจังหวัดนครนายกซึ่งเป็นพื้นที่ในการดำเนินโครงการวิจัยที่มีฐานของความรู้เป็นเบื้องต้นอยู่แล้ว และยังมีกลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยร่วมกันมาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งนี้จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการดำเนินโครงการวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวนได้ โดยเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของแกนนำที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและชาวชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยในฐานะนักวิจัยท้องถิ่นในการร่วมวางแผน(Plan) ร่วมปฏิบัติ (Action) ร่วมสังเกตและสะท้อนผลการปฏิบัติ (Observe & Reflect) ซึ่งผลจากการลงมือปฏิบัติการวิจัยร่วมกันคาดว่าจะสามารถสร้างและพัฒนารูปแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมและด้านอื่นๆต่อไปได้

คณะผู้ทำวิจัย

ชื่อสกุล นางสาวธัญศุภกร จันประเสริฐ **หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน**
สังกัด สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่ตั้ง 114 สุขุมวิท 23 แขวงวัฒนา เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
โทรศัพท์ที่ทำงาน 02- 649-5000#17625 โทรสาร 02-258-4482
อีเมลล์ thasukbsri@gmail.com

ทุนสนับสนุน

ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณ รายได้สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์
ประจำปีงบประมาณ 2557
เริ่มงานวิจัย ปี 2557
สิ้นสุดงานวิจัย ปี 2558

The Role of Community Leaders in the Conservation of Local Culture and Processes
to Strengthen the Culture of the Community : A Case Study of Thai Phuan, Koh
Wai, Nakhonayok¹

Thasuk Junprasert²

Abstract

The research was aimed to 1) understand the role of community leaders and the process of conserving local culture of Thai Phuan. 2) find the pattern of community leadership role in conservation local culture to Strengthen the Culture of Thai Phuan 's Community. Qualitative research methodology of participation and non-participant to observation as well as In-depth interviews were used. The research samples consists of community leaders, local scholars in folk wisdom and community members. Descriptive analysis techniques were used to analyze. The research findings are 1) The role of community leadership role is divided into formal and informal roles and the process of conserving the local culture contain ; gathering people who have the same idea, Raising awareness and inspiration, Action and Reflection on positive way and publish the results to the community and outside 2) the patterns of community leadership role is both employee-centered behavior and job-centered behavior.

Keyword: The Role of Community Leaders, Conservation of Local Culture and Processes, to Strengthen the Culture of the Community

¹ Research Report was funded by Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

² Lecturer in Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

E-mail: thasukbsri@gmail.com Tel: 08-3540-9799

บทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิง

วัฒนธรรมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก¹

ฐาศุภกร จันประเสริฐ²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทำความเข้าใจถึงบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน 2) เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน 3) เพื่อค้นหาแบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของผู้นำชุมชนแบ่งออกเป็นบทบาทที่เป็นทางการและบทบาทที่ไม่เป็นทางการ ส่วนกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนประกอบด้วย การรวมคนที่มีอุดมการณ์ การสร้างความตระหนักและแรงบันดาลใจ การลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การร่วมแรงทำไปพร้อมกัน การสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์ และการรักษาให้ยั่งยืน สุดท้ายแบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์นั้นพบว่าเป็นแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงานและมุ่งคนไปพร้อมๆกัน

คำสำคัญ : บทบาทผู้นำชุมชน, กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น, ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรม

¹ รายงานการวิจัย ได้รับงบประมาณจากเงินรายได้สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ปี 2557

² อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail:

thasukbsri@gmail.com Tel: 08-3540-9799

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันถูกมองว่าเป็นวาทกรรมอีกแนวหนึ่งที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียว ด้านวัฒนธรรมก็เปลี่ยนเข้าสู่สังคมสมัยใหม่แบบเน้นการบริโภค ท่ามกลางมิติของการพัฒนา ยิ่งตอกย้ำให้เห็นไม่ความชอบธรรมของการพัฒนาเพื่อกำหนดทิศทางนโยบายประเทศ (ศุภชัย เจริญวงศ์. 2544 : 2) วิถีชีวิตของสังคมไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งมีการเชื่อมโยงวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมต่างประเทศทำให้วัฒนธรรมของโลกแพร่เข้าสู่ประเทศไทยโดยผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์อย่างรวดเร็ว เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ของบุคคล กระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมกรรมการบริโภค โดยคนในสังคมมุ่งแสวงหาความสุขและเป็นส่วนตัวมากขึ้น (จินตนา สุจางานันท์. 2556 : 8) ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์และทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจนี้เองทำให้การพัฒนาขาดความสมดุลของสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมหลายอย่าง โดยเฉพาะวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นศูนย์รวมความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นชุมชนค่อย ๆ สูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้น การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นและเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนทางสังคมจะเป็นพื้นฐานหลัก โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ

ชุมชนเกิดจากการรวมตัวของผู้คนทั้งในชนบทและในเมือง ในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ในอาชีพหนึ่งหรือในความสนใจร่วมกันของคนหลายอาชีพจากหลายแห่งหลายพื้นที่การรวมตัวกันดังกล่าวมีทั้งที่เป็นมูลนิธิ เป็นสหกรณ์ สมาคม หรือรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียน รวมกันเป็นกลุ่มอาชีพ เป็นชมรม มีกติกาหลักการและกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน การเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็งมาร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตาม ภูมิสังคม ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพิ่มพูนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมระหว่างผู้คนที่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งนี้ การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชนนอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนที่มีความเป็นองค์รวมเกี่ยวพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ซึ่งต้องอาศัยชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเสาหลักในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการให้หลุดพ้นจากความยากจนตลอดไปแล้ว ยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย

วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นวิถีทางและแบบ

แผนการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้สร้าง สะสม ถ่ายทอด และรักษาไว้จากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ และความเชื่อ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของอาจเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรมคือความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์นั่นเอง (กาญจนา แก้วเทพ. 2530 : 17) ดังนั้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่จะช่วยยึดโยงให้ชุมชนเกิดการรวมตัวภายใต้การสำนึกถึงความสำคัญของจิตวิญญาณของเราเอง มีการสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เกิดเป็นเครือข่าย หรือกลุ่มในชุมชนที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมการพัฒนา ด้านอื่น ๆ ตามมา ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาย่างสมดุล ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข และในที่สุดชุมชนจะเกิดความเข้มแข็ง และยั่งยืน โดยเฉพาะชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด ดังเช่นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นคือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถทำให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันคิดพิจารณา ปฏิบัติงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นหรือนำพ้อใจขึ้นจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ เป็นผู้ที่ช่วยให้ประชาชนได้มีการตกลงร่วมกัน หาแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ เป็นผู้มีความสามารถในการชักจูงประชาชนในชุมชนได้ (ณัฐศรีทอง. 2551 : 3) ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการอนุรักษ์ด้านอื่น ๆ ของชุมชน ทำให้เห็นว่าผู้นำชุมชนทั้งผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นที่ทางการมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองเป็นอย่างมาก ดังเช่น กนกวรรณ ชูชาญ (2552) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม โดยมีการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมของกลุ่มผู้นำด้วยการถ่ายทอดและนำไปใช้ การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม กระบวนการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมของผู้นำชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีรูปแบบการจัดการความรู้ตามแนวประเพณี เช่นเดียวกับ อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ (2555) ศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน พบว่าผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะและบทบาทในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎกติกา การทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน เป็นผู้มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน ด้านพันธุ์พืชพันธุ์ไม้ต่างๆ สมุนไพรในป่าชุมชน อีกทั้งเป็นผู้มีความคิดริเริ่มในการสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังนำเยาวชนเข้ามาเรียนรู้ตามหลักสูตรการเรียนรู้และศึกษาเส้นทางธรรมชาติตามฐานการเรียนรู้ โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ชมพู่ เหนือศรี (2551) ศึกษาบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีบทบาทมากที่สุดคือการริเริ่มและส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกด้าน โดยทุกคนให้ความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี จากการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งบทบาทของผู้นำในแต่ละชุมชน ท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน

บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทยพวนที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชุมชนอย่างโดดเด่น ทั้งเรื่องของความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การแต่งกาย อาหาร ซึ่งคนในชุมชนยังคงยึดถือและปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางสำคัญในการเชื่อมประสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตชุมชนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น ดังนั้น ชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายได้ตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างมากจึงได้มีการเคลื่อนไหว และสนับสนุน ให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่ออนุรักษ์ จรรโลง สืบสานวัฒนธรรมอันดีงาม ของชาวไทยพวนไว้ ชั่วลูกชั่วหลานเยาวชนรุ่นหลัง สืบต่อไปในอนาคต อันจะนำมาซึ่งศักดิ์ศรี เกียรติภูมิตลอดจนสร้างควมมีวินัย พัฒนา ค่านิยมที่ถูกต้อง ลักษณะนิสัยที่ดี อันจะนำไปสู่การมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ศาสนา ส่งเสริมอาชีพ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยว ของชาวไทยพวนต่อไป การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำความเข้าใจถึงบทบาทของผู้นำชุมชนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นชุมชนไทยพวน ว่ามีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไร มีกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนอย่างไรบ้าง และค้นหาแบบแผนของบทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวนเป็นอย่างไร เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนทั้งเชิงวัฒนธรรมและด้านอื่นๆ ตลอดจนการถอดกระบวนการดังกล่าวออกมาเป็นแบบแผนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำไปเป็นข้อเสนอหรือทางเลือกหนึ่งให้แก่ชุมชนอื่นๆต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อทำความเข้าใจถึงบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก
- 2) เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก
- 3) เพื่อค้นหาแบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก

3. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายก รวมทั้งแบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้มแข็งเชิง

วัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย จังหวัดนครนายกโดยกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษาในเชิงพรรณนาไว้ดังนี้

การศึกษาปรากฏการณ์การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนครั้งนี้อยู่บนฐานคิดที่ว่า การพัฒนาชุมชนสู่ความเข้มแข็งนั้นต้องอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยต้องเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนดังกล่าวต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมในด้านต่างๆทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศต่อไป และด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของสังคมไทยทำให้มีการตั้งถิ่นฐานอยู่กระจายไปตามส่วนต่างๆของประเทศ ซึ่งชุมชนไทยพวนก็เป็นอีกหนึ่งชาติพันธุ์ที่มีกระจายอยู่ในหลายภูมิภาคของประเทศไทย แต่จะด้วยความแตกต่างหลากหลายประการใดความเป็นชุมชนเดียวกันและมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องร้อยรัดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันย่อมปรากฏให้เห็นอยู่ในเกือบทุกชุมชน มากบ้างน้อยมากตามเหตุปัจจัยต่างๆ ซึ่งการที่จะนำพาให้ชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งได้ในภาพรวมนั้นต้องอาศัยชาวชุมชนในการดำเนินการโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในฐานะแกนนำที่เป็นเสมือนผู้นำทางความคิดและการปฏิบัติของชาวชุมชนซึ่งกว่าที่จะก้าวผ่านสถานการณ์ต่างๆไปได้ทั้งด้านลบและด้านลบนั้นย่อมมีกระบวนการที่น่าสนใจถึงความสำเร็จดังกล่าว ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงกำหนดกรอบของการศึกษาไว้ในประเด็นของบทบาทของผู้นำชุมชนและ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งในที่นี้เน้นวัฒนธรรมไทยพวน ของชาวเกาะหวายที่มีความแน่นแฟ้น เหนียวแน่น จนเป็นที่ประจักษ์ว่าช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนทั้งเชิงวัฒนธรรมและด้านอื่นๆ ตลอดทั้งการถอดกระบวนการดังกล่าวออกมาเป็นแบบแผนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำไปเป็นข้อเสนอหรือทางเลือกหนึ่งให้แก่ชุมชนอื่นๆต่อไป โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทผู้นำท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยอาศัยมุมมองทางพฤติกรรมศาสตร์ที่มีจิตวิทยา สังคมวิทยาและศาสตร์อื่นๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีตมาช่วยในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ครั้งนี้โดยผ่านมุมมองและการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่วิจัยและดำเนินการด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณีเพื่อให้สามารถนำข้อค้นพบที่ได้มาตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามประการอย่างครบถ้วนชัดเจน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยแบบแผนการศึกษาแบบกรณี (Case Study) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกรณีศึกษาแบบ intrinsic cases กล่าวคือเป็นการเลือกกรณีศึกษาที่มีปรากฏการณ์ที่ชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจงและสมบูรณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนทั้งในด้านของบทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการในการอนุรักษ์ที่นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมุ่งเน้นเปิดเผยให้เห็นและเข้าใจรายละเอียดเชิงลึกของกรณีศึกษา โดยหน่วยในการวิเคราะห์คือ ชุมชนไทยพวนตำบลเกาะหวาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก(key informants) ที่สามารถตอบประเด็นวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจน ได้แก่ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านจาก 4 หมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน คือ แกนน่านที่มีบทบาทสำคัญที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเกาะหวาย บ้านคลองตะเคียน บ้านท่าแดง บ้านฝั่งคลอง-ตลาดท่าแดง และชุมชนบ้านใหม่ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ในเบื้องต้นคือ 1) ต้องเป็นชาวไทยพวนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะหวาย 2) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสะท้อนจากการมีตำแหน่งอย่างเป็นทางการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชาวชุมชนว่ามีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กลุ่มที่สอง คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (informants) ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับข้อมูลมาสนับสนุนการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยรวมทั้งเพื่อการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เช่น ครอบครัวของแกนนำ กลุ่มชาวบ้านในชุมชน กลุ่มบุคคลที่เตยร่วมงานกับแกนนำที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นต้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้นอกจากจะเป็นตัวผู้วิจัยเองซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดแล้ว ยังมีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีลักษณะเป็นประเด็นกว้างๆ ที่กำหนดขึ้นตามกรอบของปัญหาการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานในภาคสนามและเมื่อคณะผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีการปรับเปลี่ยนและสร้างประเด็นคำถามใหม่ๆ อยู่เสมอทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดเล็กไม่เน้นการสำรวจจากคนจำนวนมาก เทคนิคการวิจัยไม่แยกขั้นตอนของการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ออกจากกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมๆ กับการวิเคราะห์ กล่าวคือ เมื่อเข้าสู่สนามการวิจัยในช่วงแรกผู้วิจัยยังไม่เร่งรัดเก็บข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเท่าใดนักหากแต่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งในช่วงแรกนั้นผู้วิจัยใช้การสังเกตเป็นวิธีการเริ่มต้นทั้งสังเกตแบบมีส่วนร่วมทั้งบริบท ลักษณะทางกายภาพของชุมชน กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง ช่วงต่อๆ มาผู้วิจัยเริ่มค้นพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณลักษณะเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงเริ่มใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายขึ้นตามลำดับซึ่งรายละเอียดของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังต่อไปนี้

1) การสังเกต (Observation)

ในการลงสนามผู้วิจัยมีเป้าหมายเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และการสังเกตผู้คน กิจกรรมต่างๆ และลักษณะกายภาพของสถานที่(จามพิศ สัตย์สงวน. 2551:122) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรกของการเข้าสนาม คือ การสำรวจบริบทและ

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ซึ่งเป็นการสังเกตโดยตรงที่ใช้เวลาน้อยกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากผู้วิจัยยังกำหนดไม่ได้ว่าจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใดบ้าง หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสภาองค์กรชุมชนเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อทำการสังเกตและบันทึกสิ่งที่สังเกตในลักษณะของการทำบันทึกภาคสนาม อนึ่งข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกต ผู้วิจัยจดบันทึก และบันทึกภาพไว้เพื่อนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนโดยลักษณะคำถามของการสัมภาษณ์จะถามในสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์จริง เช่น ภูมิหลัง ความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ กิจกรรมต่างๆ ที่สภาองค์กรชุมชนจัดขึ้น เป็นต้น เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้พูดอย่างละเอียดและลึกในประเด็นที่ทำการสัมภาษณ์ (งามพิศ สัตย์สงวน. 2551:138) เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบในประเด็นของบทบาทของผู้นำชุมชนและกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน ซึ่งขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยยึดหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเคร่งครัด เช่น ไม่ใช่คำถามที่ชี้นำคำตอบทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ใช่คำถามปลายปิดให้ผู้ตอบตอบเพียง ใช่ หรือไม่ใช่เท่านั้น แต่ผู้วิจัยได้ใช้คำถามแบบเปิดกว้างเพื่อให้ผู้ตอบมีโอกาสเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างอิสระ ผู้วิจัยสามารถอธิบายขยายความประเด็นคำถามให้ผู้ตอบเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถาม และสามารถซักถามเพิ่มเติมเพื่อหาข้อมูลรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ได้สามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้ นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เช่น น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง แววตา ของผู้ให้สัมภาษณ์ขณะทำการสัมภาษณ์ได้อีกด้วยซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจว่าข้อมูลที่รับมานั้นน่าจะมีความถูกต้องน่าเชื่อถือได้เพียงใด สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งนักวิจัยพึงกระทำเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการอยู่ในสนามเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นสำคัญได้ถูกต้อง และมีการสังเกต เพื่อให้เข้าใจถึงคุณลักษณะที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายของเหตุการณ์นั้นๆ โดยในการศึกษาครั้งนี้ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือจากแหล่งของข้อมูลที่มากกว่าหนึ่งแหล่ง เพื่อได้คำอธิบายหลายๆ สภาพการณ์ หลายช่วงเวลา จากผู้ให้ข้อมูลหลายๆ คน หลายกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบจากหลายวิธีวิจัย คือ การใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับวิธีการสัมภาษณ์ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบว่าถูกต้องตรงกันหรือไม่ นอกจากนี้ยังตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยจัดประชุมให้บุคคลที่ทำงานรับผิดชอบในชุมชนนั้นๆ ได้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากมีข้อมูลใดที่ผิดพลาดหรือไม่ชัดเจนในที่ประชุมจะสรุปร่วมกันในประเด็นนั้นๆ เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหรือตัดข้อมูลส่วนนั้นออก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับๆการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ทำได้โดยการตีความและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาได้ในสนามวิจัย เมื่อคณะผู้วิจัยได้ข้อมูลมาก็นำมาวิเคราะห์ มองหาความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง อาจจะเป็นรูปแบบซึ่งเป็นข้อสมมติฐานชั่วคราวย่อยๆ หลายสมมติฐานและจากนั้นจะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานจนสามารถหาหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนจากข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่สรุปใหญ่ไปเรื่อยๆ โดยจำแนกข้อมูลตามความเหมาะสมของข้อมูลเนื้อหาที่ได้ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะของการพรรณนาอย่างละเอียดลึกซึ้งเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลทุกๆ ราย โดยก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตจรรยาบรรณและการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ ระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การขอให้ผู้ให้ข้อมูลช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การมีสิทธิตอบหรือไม่ตอบคำถามของผู้วิจัย รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ซักถามข้อ ข้องใจหรือสิ่งที่เป็นข้อสงสัยเพิ่มเติมจนเข้าใจ และให้เวลาในการคิดทบทวนก่อนตัดสินใจตอบคำถามและที่สำคัญผู้วิจัยไม่เปิดเผยข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องถึงผู้ให้ข้อมูล โดยการนำเสนอผลการวิจัยนั้นชื่อสถานที่และบุคคลที่ให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นชื่อสมมติทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รักษาความลับของข้อมูลโดยเก็บไว้ในที่ปลอดภัยและผลการวิจัยจะถูกนำเสนอในภาพรวมและข้อมูลทั้งหมดใช้เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน 2) บทบาทของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน 3) กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน และ 4) แบบแผนของบทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ซึ่งจะนำเสนอการสรุปไปพร้อมๆกับการอภิปรายผลการวิจัย ดังได้นำเสนอรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

สำหรับผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้ เป็นผู้แทนจาก 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านเกาะหวาย บ้านคลองตะเคียน บ้านท่าแดง บ้านฝั่งคลอง-ตลาดท่าแดง และชุมชนบ้านใหม่ มีจำนวนทั้งสิ้น 8 ท่าน เป็นเพศชาย 6 ท่าน เพศหญิง 1 ท่าน ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 60 – 75 ปี

บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละท่านไม่เหมือนกัน บางท่านเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บทบาทในการอนุรักษ์ภาษาพวน อนุรักษ์การเล่นของชาว

ไทยพวน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหาร เป็นต้น บางท่านมีบทบาทในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ชุมชนของตน บทบาทในการเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการในกรณีกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่างๆ เช่น เป็นประธาน ชมรมไทยพวน จังหวัดนครนายก เป็นรองประธานสภาวัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำทางวัฒนธรรมไทยพวนเป็นข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ และเป็นผู้มีความพร้อมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

5.2 บทบาทของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

ในส่วนของกรณีวิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน พบว่าสามารถแบ่ง ออกเป็นบทบาทที่เป็นทางการและบทบาทที่ไม่เป็นทางการ โดยบทบาทที่เป็นทางการเป็นบทบาทที่เกิดขึ้น ในลักษณะที่เป็นคณะทำงานที่มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยชุมชน ตำบล และจังหวัด ส่วนบทบาท ของผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เป็นบทบาทในลักษณะของการเป็นผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนโดยการ ยอมรับนักถือจากสมาชิกในชุมชนให้ปฏิบัติหน้าที่นี้โดยไม่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ มีทั้งบทบาทที่สืบ ต่อกันมาจากครอบครัว และที่เข้ามาด้วยความเต็มใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 บทบาทของผู้นำที่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน

ผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นทางการของชุมชนไทยพวน จากการศึกษาพบว่า บทบาท ของผู้นำที่เป็นทางการนั้น มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการในระดับชุมชน โดยผู้นำที่เป็นทางการนี้ประกอบด้วย ผู้นำ ทางการปกครอง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดในชุมชน และพระสงฆ์ ผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครู ผู้นำทางสุขภาพ ได้แก่ อสม. ผู้นำที่ เป็นทางการในระดับเครือข่ายระหว่างชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนไทยพวนศูนย์เฉลิมราช และ คณะกรรมการที่เป็นทางการในระดับจังหวัด ได้แก่ คณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก

บทบาทของผู้นำที่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน จากการศึกษาผู้นำได้สะท้อน บทบาท ดังนี้

1) บทบาทในการเป็นผู้คิดริเริ่มและวางแผนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

ผู้นำที่เป็นทางการของชาวบ้านในชุมชนไทยพวน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้คิดริเริ่ม และวางแผนร่วมกับผู้นำที่ไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นในฐานะ ของการเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ มีคณะทำงานที่ชัดเจน การดำเนินงานจะเป็นในลักษณะของการ ดำเนินการเพื่อให้เกิดนโยบาย แผนงานที่เป็นรูปธรรม โดยตระหนักถึงความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมที่จะนำไปสู่การสูญหายของวัฒนธรรมอันดีงามของชาวไทยพวนหากไม่มีการอนุรักษ์ไว้ ผู้นำกลุ่มนี้จึง ร่วมกันคิดและวางแผนร่วมกัน ได้แก่ การค้นหาศักยภาพของชุมชน การวางนโยบายของชุมชนโดย เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน การนำกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมบรรจุในแผนพัฒนาของ ตำบล การนำเสนอการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนในระดับจังหวัด เป็นต้น

2) บทบาทในการเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

บทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของผู้ทำที่เป็นทางการ ได้แก่ 1) การประสาน ความร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน 2) เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน 3) สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน 4) ถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นสู่สมาชิกในชุมชน

3) บทบาทในการเป็นผู้สร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

บทบาทในการสร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยพวน เช่น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเปิดชุมชนให้ผู้สนใจได้ศึกษาดูงาน การเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่สมาชิกในชุมชน บอกเล่าถึงความสำคัญของวัฒนธรรมแก่สมาชิกในชุมชนเมื่อมีโอกาส เป็นต้น

4) บทบาทในการเป็นผู้ประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

บทบาทในการเป็นผู้ประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน เมื่อชุมชนหรือเครือข่ายทางวัฒนธรรมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแล้ว คณะทำงานหรือคณะกรรมการจะเป็นผู้นำในการทำหน้าที่ประเมินสถานการณ์และแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมนั้นๆ เพื่อนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป

5) บทบาทในการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนและประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน

ผู้นำที่เป็นทางการ หรือคณะกรรมการที่ดำเนินการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนมีบทบาทในการรับฟังความคิดเห็นและประสานความร่วมมือของชุมชนเมื่อชุมชนมีข้อเสนอแนะต่างๆ รวมทั้งกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น ในการประชุมประจำเดือนของชุมชน การประชุมคณะทำงานด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งเป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม

6) สร้างความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

เป็นบทบาทที่ผู้นำที่เป็นทางการจะเป็นผู้แทนของชุมชนในการสร้างความร่วมมือและร่วมดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ทั้งในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ระดับเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด การสร้างความร่วมมือทั้งในลักษณะของการนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน นำเสนอแผนการดำเนินงานของชุมชนเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ประสานความร่วมมือในด้านงบประมาณ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

1.2.2 บทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวน

ผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ไม่เป็นทางการของชุมชนไทยพวน จากการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการนั้น เป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ โดยอาจเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์กับผู้นำ

ที่เป็นทางการด้วยก็ได้ แต่บทบาทของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนก็จะเป็นบทบาทที่ไม่เป็นทางการ ทั้งตำแหน่งหน้าที่ หรือรูปแบบของคณะกรรมการ แต่จะเป็นในลักษณะของการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการได้รับเลือกให้เป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการจากสมาชิกในชุมชน เช่น ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาสู่สมาชิกในชุมชน ผู้นำในการสร้างเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการระหว่างชุมชน เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดบทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นดังต่อไปนี้

1) รวมกลุ่มสมาชิกของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

การรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน ถือเป็นบทบาทที่ไม่เป็นทางการของผู้นำ ไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือคณะทำงานนี้เป็นทางการ แต่กระทำโดยผ่านการบอกเล่าชักชวน สมาชิกในชุมชนให้เห็นความสำคัญและร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น บอกเล่าในยามมีกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การร่วมแต่งกายด้วยชุดไทยพวนในประเพณีต่างๆ การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การร่วมส่งเสริมให้บุตรหลานได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น

2) ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่สมาชิกในชุมชน

บทบาทในการการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เป็นการถ่ายทอดโดยการบอก การปฏิบัติให้เห็นผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน ถ่ายทอดผ่านความเชื่อ และถ่ายทอดผ่านวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านการเล่าประวัติศาสตร์ไทยพวน อนุรักษ์ผ่านความเชื่อเรื่องวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับปู่ตา การถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องอาหารผ่านการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น

3) เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ศาสนา และประเพณี

การในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนที่ไม่เป็นทางการผ่านบทบาทการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ศาสนา และประเพณี เป็นบทบาทของผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือหรือเป็นผู้นำที่สืบทอดการเป็นผู้นำทางความเชื่อจากบรรพบุรุษ เช่น การเป็นผู้นำในการประกอบพิธีไหว้ศาลปู่ตา ต้องเป็นผู้นำที่มาจากครอบครัวที่เคยปฏิบัติมาก่อนและชาวบ้านให้การยอมรับ การเป็นผู้นำในการประกอบพิธีฮีด 12 คอง 14 เป็นต้น

4) สร้างเครือข่ายของผู้นำที่ไม่เป็นทางการระหว่างชุมชน

บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนอีกอย่างที่สำคัญของผู้นำไม่เป็นทางการคือการสร้างเครือข่ายผู้นำที่ไม่เป็นทางการระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านการพูดคุย และเปลี่ยนข้อมูลกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างผู้นำที่ไม่เป็นทางการของแต่ละชุมชน

1.3 กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนของผู้นำชุมชนทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย 1) การรวมคนที่มีอุดมการณ์ 2) การสร้างความตระหนักและแรง

บันดาลใจ 3) การลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง 4) การร่วมแรงทำไปพร้อมกัน 5) การสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์ และ 6) การรักษาให้ยั่งยืน

5.3.1 การรวมคนที่มีอุดมการณ์

เริ่มจากผู้นำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยพวนและเห็นว่าหากไม่มีการอนุรักษ์ไว้ลูกหลานและคนรุ่นหลังจะไม่รู้จักสิ่งดีงามเหล่านี้ วัฒนธรรมก็อาจเกิดการสูญหายไปมากที่สุด จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่คู่ชาวไทยพวนสืบไป

5.3.2 การสร้างความตระหนักและแรงบันดาลใจ

เมื่อเกิดการรวมกลุ่มของผู้นำที่มีอุดมการณ์ร่วมกันแล้ว ผู้นำกลุ่มนี้จะร่วมกันดำเนินกิจกรรมหรือหาแนวทางเพื่อสร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน โดยสิ่งที่ผู้นำใช้ในการสร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจมีหลายวิธี เช่น ผ่านกิจกรรมของโรงเรียน ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บรรจุในแผนพัฒนาของตำบลเพื่อให้ชุมชนเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ เป็นต้น

5.3.3 การลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

การลงมือทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เป็นสิ่งที่ผู้นำชุมชนไทยพวนปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การแต่งกายด้วยชุดไทยพวน การอนุรักษ์อาหารพวน การอนุรักษ์การเล่นของชาวพวนโดยการนำมาละเล่นในโอกาสสำคัญต่างๆ การปฏิบัติตามแนวทางฮีต 12 คอง 14 เป็นต้น ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นและนำไปปฏิบัติตาม

5.3.4 การร่วมแรงทำไปพร้อมกัน

การร่วมแรงทำไปพร้อมกันของผู้นำของชาวไทยพวน เป็นสิ่งที่ชุมชนเห็นกันอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน จะเข้ามาร่วมดำเนินการด้วยทุกครั้ง นอกจากจะเป็นผู้ร่วมคิด วางแผนแล้วก็ร่วมลงมือปฏิบัติพร้อมกับชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าผู้นำมีความเข้มแข็งไม่ทอดทิ้งให้ชาวบ้านเป็นผู้ปฏิบัติฝ่ายเดียว ชาวบ้านจึงมีความยินดีและให้ความร่วมมือทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

5.3.5 การสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์

ในการสะท้อนผลเชิงสร้างสรรค์ ผู้นำชุมชนจะดำเนินการทั้งก่อนที่จะมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมและหลังการจัดกิจกรรม เป็นการให้มุมมองเกี่ยวกับแนวทางที่ดี แนวทางที่ควรปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนนั้นประสบผลสำเร็จ

5.3.6 การรักษาให้ยั่งยืน

การรักษาวัฒนธรรมไทยพวนให้มีความยั่งยืน เป็นกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ผู้นำให้ความสำคัญ โดยพยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้สู่เยาวชนรุ่นหลัง และนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ไปสู่ระดับตำบล ระดับจังหวัด เพื่อให้บรรจุเป็นแผนพัฒนา รวมทั้งการอนุรักษ์ในรูปแบบของการทำวิจัยท้องถิ่น

เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน และร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยพวน

5.4 แบบแผนผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำและกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ค้นพบแบบแผนการปฏิบัติของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นการนำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยพบว่า เป็นแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงานและมุ่งคนไปพร้อมๆกัน ดังจะได้นำเสนอรายละเอียดต่อไปนี้

5.4.1 แบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งคน

บทบาทของผู้นำแบบมุ่งคนของผู้นำในชุมชนไทยพวน พบว่าทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการปฏิบัติพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนเดียวกันคือ คอยให้การสนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าสมาชิกในชุมชนสามารถที่จะร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้ บทบาทของผู้นำท้องถิ่นจึงมุ่งในการดึงสมาชิกในชุมชนและสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่เกษียณอายุราชการ และเด็กและเยาวชน

5.4.2 แบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงาน

บทบาทของผู้นำแบบมุ่งงาน พบว่าผู้นำมีการวางแผน วางรูปแบบหรือแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประสานความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นบทบาทที่ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการปฏิบัติจนกลายเป็นแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งงาน

อย่างไรก็ตามแบบแผนผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งแบบแผนของบทบาทผู้นำแบบมุ่งคน และแบบแผนบทบาทของผู้นำแบบมุ่งงาน เป็นสิ่งที่ผู้นำทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยพวนปฏิบัติไปพร้อมๆกัน อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานระดับท้องถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ในประเด็นการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน การบูรณาการการอนุรักษ์วัฒนธรรมกับกิจกรรมของหน่วยงานท้องถิ่น ชุมชนและสถานศึกษาในพื้นที่ โดยบรรจุเป็นนโยบายและสร้างแนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการพัฒนาสมรรถนะที่เข้มแข็งให้แก่ผู้นำชุมชนทั้งผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อนำนโยบายและแนวปฏิบัติที่ลงสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและเข้มแข็ง

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

ระดับครอบครัว

จากการศึกษาพบว่าครอบครัวของผู้นำทางวัฒนธรรมให้การสนับสนุนในการทำงานเพื่อชุมชน เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ผู้นำเหล่านี้สามารถขับเคลื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างเต็มความสามารถ แต่ส่วนใหญ่พบว่าเป็นผู้นำที่เกษียณอายุราชการแล้ว ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อการสนับสนุนให้เยาวชนรุ่นหลังเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น

ระดับชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแม้มีการประสานความร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่ยังมีบางกิจกรรมสำคัญของชุมชนที่ดำเนินการเฉพาะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้น ควรมีกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เสริมสร้างการประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ทั้งสองกลุ่มได้ทำงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมอื่นๆ ร่วมกัน รวมทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้นำที่เป็นทางการควรเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากขึ้น เช่น การร่วมคิด ร่วมวางแผนกิจกรรมกับชุมชน เป็นต้น อันจะทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและเกิดการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ระดับโรงเรียน

ควรมีการบูรณาการการเรียนการสอนที่สอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นในรายวิชาอื่นๆ ที่สามารถทำได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นซึมซับสู่ตัวนักเรียน ซึ่งเป็นเยาวชนรุ่นหลังที่จะมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยที่เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในประเด็นการพัฒนาบทบาทผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยอาจขยายกลุ่มในการศึกษาทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มคนทำงาน และกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ชูชาญ. (2552). *ศึกษาการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชน เพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านผาหมอน ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่*. ปริญญาโท ศศ.ม. (การบริหารงานวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). *มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา : พลัังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท*. กรุงเทพฯ : สภาคทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : สภาคทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2551). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา สุขจามันท์. (2556). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ชมพู เหนือศรี. (2551). *บทบาทของผู้เฝ้าระวังการปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม*. ปริญญาโท วท.ม. (การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐรี ศรีทอง. (2551). *การเพิ่มศักยภาพภาวการณ์เป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์.
- ศุภชัย เจริญวงศ์. (2544). *ถอดรหัสการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.
- อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ. (2555). *บทบาทของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. ปริญญาโท รป.ม .บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Creswell, J.W. (1998). **Qualitative inquiry and research design : Choosing among five traditions**. London : Sage.
- Stake, R. (1995). **The Art of Case Study Research**. Thousand Oaks, CA L Sage.
- Yin, R.K. (2003). **Case Study Research Design and Methods**. 3 Ed. London : Sage Publications.